

Tomasz FERFECKI ¹

KOMUNIKACJA STRATEGICZNA FEDERACJI ROSYJSKIEJ W OBSZARZE MILITARNYM REPUBLIKI SERBII

Słowa kluczowe: komunikacja strategiczna, soft power², Federacja Rosyjska, Serbia, UE, NATO

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie sposobu implementacji zapisów „Doktryny bezpieczeństwa informacyjnego Federacji Rosyjskiej”³ – dokumentu strategicznego w kontekście prowadzonej przez Federację Rosyjską polityki zagranicznej, historycznej i militarnej uwzględniający przekaz propagandowy kierowany zarówno do społeczeństwa rosyjskiego, jak i międzynarodowego. W artykule przedstawione zostaną m.in. algorytmy realizacji ideologii rosyjskiego świata (Russkij

¹ Wydział Bezpieczeństwa Narodowego, Akademia Sztuki Wojennej

² J.S. Nye Jr., *Soft power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej?*, Warszawa 2007, s. 30–45. ...źródła, soft power danego państwa to kultura (tam, gdzie jest atrakcyjna dla innych), wartości polityczne (pod warunkiem, że dany kraj postępuje zgodnie z nimi w kraju i za granicą), polityka zagraniczna (wtedy, gdy odbierana jest jako prawomocna i podparta autorytetem moralnym; J.S. Nye Jr., *Soft power: the origins and political progress of a concept*, Palgrave Communications 3, Article number: 17008 (2017), s. 2, <https://www.nature.com/articles/palcomms20178> [dostęp: 12.05.2018]; P. Pacak, *Soft power jako środek realizacji celów polityki zagranicznej państwa w systemie postwestfalskim*, s. 194–195. *Soft power to power przyciągania. W kategoriach zasobów, zasoby soft power, to zasoby, które takie przyciąganie powodują”. Zatem potęga miękkiej siły tkwi w przyciąganiu, pewnym wabieniu, które ma doprowadzić do tego, że udaje się osiągnąć to, do czego dany podmiot dąży i czego oczekuje – „Soft power opiera się na zdolności kształtowania preferencji innych”, <http://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analiza-stosunkow-miedzynarodowych/Pacak.pdf> [dostęp: 12.05.2018].*

³ Указ Президента Российской Федерации от 5.12.2016 № 646 Об утверждении Доктрины информационной безопасности Российской Федерации, <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612060002> [dostęp: 12.05.2018].

mir⁴) mającej na celu kształtowanie prowadzenia przez Federację Rosyjską działań w obszarze militarnym w Republice Serbii.

Pojęcie komunikacji strategicznej

Dobra komunikacja jest zarówno funkcją, jak i dowodem dobrego zarządzania. W demokracji informacyjna i przejrzysta komunikacja jest niezbędna dla utrzymania produktywnych i trwałych relacji między władzą wykonawczą, ustawodawczą, sądowniczą i elektoratem. Komunikowanie ma zatem znaczenie konstytucyjne, a proces demokratyczny może zostać uszkodzony, gdy komunikacja jest nieszczerą, nieadekwatną lub niekompletną.

Poszukiwanie wspólnej definicji często utrudniało, a następnie pomagało w komunikacji strategicznej. Rzeczywiście, idealnie elastyczny i adaptacyjny charakter komunikacji strategicznej oznacza, że żadna pojedyncza definicja nie wystarczy. Niemniej jednak uważa się, że komunikacja strategiczna składa się z czterech głównych elementów:

- operacje informacyjne (INFO OPS)⁵;
- operacje psychologiczne (PSYOPS)⁶;
- dyplomacja publiczna (Public Diplomacy);
- sprawy publiczne (Public Affairs)⁷.

⁴ J. Darczeńska, *Wojna informacyjna Rosji z Zachodem. Nowe wyzwanie?*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, wydanie specjalne, s. 71. Rosyjski świat (*Russkij mir*) – to: (...) rodacy w krajach bliskiej i dalszej zagranicy, emigranci z Rosji, ich potomkowie, zagraniczni obywatele mówiący po rosyjsku, studenci i wykładowcy języka rosyjskiego i wszyscy ci, którzy szczerze interesują się Rosją. Analogicznie rodakiem staje się każda osoba utożsamiająca się z „rosyjskim światem”, niezależnie od narodowości i obywatelstwa. Jeśli zwróci się o pomoc do Fundacji Wspierania i Obrony Praw Rodaków za Granicą – może na nią liczyć.

⁵ Zespół planowych przedsięwzięć, zmierzających do uzyskania przewagi informacyjnej nad potencjalnym przeciwnikiem, realizowanych przez wpływanie na postawy decydentów (dowódców) oraz degradację nośników danych i systemów informacyjnych strony przeciwnej, przy jednoczesnej ochronie własnych nośników danych i systemów informacyjnych. Zob.: *Allied Joint Doctrine For Information Operation*, AJP-3.10, Bruksela 2009, s. 3.

⁶ Planowane działania psychologiczne z wykorzystaniem metod komunikacji i innych środków skierowanych do zatwierdzonych odbiorców w celu wpłynięcia na postrzeganie, postawy i zachowania, wpływające na osiągnięcie celów politycznych i militarnych. Zob.: *Allied Joint Doctrine For Psychological Operations*, AJP-3.10.1(A), Bruksela 2007, s. 17.

⁷ B.R. Freeman, *The role of public diplomacy, public affairs and psychological operations in strategic information operations*, Naval Postgraduate School, Monterey 2005, s. 3–10.

Wymienione elementy komunikacji strategicznej zawierają wspólne elementy. Pierwszym z nich jest potrzeba informowania, wpływania i przekonywania odbiorców w kraju i za granicą zarówno przyjaznych, jak i nieprzychylnych.

Po drugie, potrzeba promowania koordynacji między rządami, aby uniknąć tego, co armia amerykańska nazywa „bratobójstwem informacyjnym (*information fratricide*)⁸”.

Po trzecie, potrzeba strategicznego komunikowania jest zależna od zdolności prowadzenia działań komunikowania ze wszystkimi zainteresowanymi odbiorcami.

Steve Tatham definiuje komunikację strategiczną jako systematyczną serię trwałych i spójnych działań prowadzonych na poziomie strategicznym, operacyjnym i taktycznym, które umożliwiają zrozumienie docelowych odbiorców oraz identyfikują kanały skutecznego promowania i podtrzymywania określonych rodzajów zachowań⁹.

Raport Departamentu Obrony USA z 2009 roku w sprawie komunikacji strategicznej odniósł się do *emergent thinking*, pojęcia które wskazuje, że komunikacja strategiczna powinna być postrzegana jako proces, a nie jako zespół zdolności, organizacji lub odrębnych działań¹⁰.

Komunikacja strategiczna – to dostosowanie wielu linii działania (np. realizacja polityki, sprawy publiczne, ruch wojsk, operacje informacyjne itp.), które razem generują efekty w celu wsparcia celów narodowych. Komunikacja strategiczna zasadniczo oznacza dzielenie się znaczeniem (tj. komunikowanie się) w celu wsparcia celów narodowych (tj. strategicznie). Działania te obejmują zarówno przyjmowanie, jak i przekazywanie przekazu i odnosi się nie tylko do informacji, ale także do fizycznej komunikacji – akcji, która przekazuje znaczenie¹¹.

Według dokumentów normatywnych Sojuszu Północnoatlantyckiego komunikacja strategiczna – to skoordynowane i odpowiednio dostosowane wykorzystanie

⁸ Ch. Paul, *Strategic Communication: Origins, Concepts and Current Debates*, Santa Barbara 2011, s. 124; J. Goldman, S. Maret, *Intelligence and Information Policy for National Security: Key Terms and...*, Lanham 2016, s. 278; *Bratobójstwo informacyjne jest wynikiem użycia elementów operacji informacyjnych w sposób, który powoduje skutki w środowisku informacyjnym, które utrudniają prowadzenie operacji lub niekorzystnie wpływają na wojska własne* (FM 3-13).

⁹ S. Tatham, *Strategic Communications: A Primer*, ARAG Special Series 8/28, Defence Academy of the United Kingdom 2008, s. 7.

¹⁰ US Department of Defense, *Report on Strategic Communication*, Washington, DC 2009, s. 1–2.

¹¹ US Department of Defense, *Strategic Communication: Joint Integrating Concept*, Washington DC 2009, s. 11.

działań oraz zdolności komunikacyjnych NATO – dyplomacji publicznej, działalności prasowo-informacyjnej (PA), wojskowej działalności prasowo-informacyjnej, operacji informacyjnych (INFO OPS) oraz działań (operacji) psychologicznych (PSYOPS) – w ramach wsparcia sojuszniczej polityki, działań i operacji prowadzonych w celu osiągnięcia celów NATO¹².

W zależności od charakteru organizacji komunikacja strategiczna może obejmować zakres od marketingu do polityki. Może również odnosić się do procesu, a także zawodu – nie mówiąc już o dyscyplinie akademickiej jako takiej. Co najważniejsze, implikuje i wymaga ścisłej koordynacji i spójności we wszystkich dziedzinach w celu celowego wdrożenia dużego zestawu różnych, ukierunkowanych i dostosowanych działań.

W praktyce w przypadku organizacji związanych z polityką obejmuje ona elementy dyplomacji publicznej, relacji z mediami, reklamy, rekrutacji i szkoleń, a przede wszystkim wysoki poziom świadomości sytuacyjnej („wykrywanie i powstrzymywanie”). Pod względem operacyjnym obejmuje on zarówno wymiar defensywny, jak i ofensywny.

Komunikacja strategiczna Federacji Rosyjskiej

Postrzega ona sferę informacji jako kluczową domenę współczesnego konfliktu zbrojnego. Domena informacji jest dla Moskwy strategicznie decydującym i krytycznie ważnym czynnikiem niezbędnym do kontrolowania swojego narodu i wpływania na państwa przeciwne. Wojna informacyjna jest kluczowym środkiem do osiągnięcia ambicji stania się dominującym graczem na arenie światowej. Od pierwszej dekady 2000 roku priorytetem dla sił zbrojnych FR było utworzenie sił¹³ i środków dla zdefiniowania terminu „konfrontacja informacji”, który będzie holistyczną koncepcją zapewniającą wyższość informacji w czasie pokoju oraz wojny. Koncepcja konfrontacja informacji (*informacionnoje protivoborstvo* – IPb) dotyczy konfliktu w sferze informacyjnej i obejmuje: kontrolę treści informacyjnej; technicz-

¹² N. Bentzen, *NATO strategic communications in an evolving battle of narratives*, EPRS, Brussels 2016, s. 2; *PO (2009) 0141 NATO Strategic Communications Policy*, NATO International Staff, Brussels 2009, s. 1–2.

¹³ „Trwa wojna o umysły i masową świadomość ludzi”. Rosja przyznaje: mamy od tego specjalne wojsko”, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/trwa-wojna-o-umysly-rosjama-specjalne-wojsko,717767.html> [dostęp: 12.05.2018].

ne środki rozpowszechniania informacji; placówki dyplomatyczne, gospodarcze, wojskowe, polityczne, kulturalne, społeczne i religijne¹⁴.

Środkami oddziaływania IPb są:

- efekt informacyjno-techniczny – szacunkowo analogiczny do działania sieci komputerowej, w tym obrony sieci komputerowej, ataków i eksploatacji;
- efekt informacyjno-psychologiczny – odnosi się do prób zmiany ludzkich zachowań lub przekonań na korzyść rosyjskich celów rządowych¹⁵.

IPb ma na celu kształtowanie percepcji i manipulowanie zachowaniem odbiorców docelowych. Środki zaradcze w zakresie informacji – to działania podejmowane przed wydarzeniem, które może być obraźliwe (takie jak działania mające na celu zdyskredytowanie kluczowego komunikatora) lub defensywne (takie jak środki zabezpieczające witryny internetowe) zaprojektowane w celu zapobiegania atakowi. Cybernetyczne operacje są częścią rosyjskich prób kontrolowania środowiska informacyjnego¹⁶.

Komunikacja strategiczna wg wzorców Federacji Rosyjskiej jest złożona zarówno w odniesieniu do pomysłów, jak i instytucji. Działania przeprowadzane bezpośrednio, jak i przez pośredników, kształtują postrzeganie Unii Europejskiej, NATO – w Rosji, czy w samej UE i NATO, a także w krajach kandydujących do UE i NATO. W świetle celów, które zamierza osiągnąć, przekaz Rosji jest względnie skuteczny, jednakże nie zawsze spójny: surowy i kłamliwy pod względem treści. Sposób dostarczania jest wyrafinowany, ukierunkowany i dostosowany do heterogenicznych odbiorców¹⁷. Adaptując zachodnie terminy, Rosjanie kierują się własnymi założeniami i logiką, przysposabiają je do własnych potrzeb, tradycji i kultury. Przenosząc zachodnie teorie na rosyjski grunt, mieszają koncepcje obrony i ataku, dostosowując je do własnej geostrategii rewanżu¹⁸.

¹⁴ DIA Report 2017, *Russia military power, building a military to support great power aspiration*, Washington 2017, s. 37, <http://www.dia.mil/Portals/27/Documents/News/Military%20Power%20Publications/Russia%20Military%20Power%20Report%202017.pdf> [dostęp: 12.05.2018].

¹⁵ DIA Report 2017, *Russia military power, building...*, op. cit., s. 38.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ A. Missiroli, F. Gaub, N. Popescu, J.J. Wilkins, *Strategic communications: East and South*, Foundation Robert Schuman, European issues Policy Paper Nr 41520/2016, s. 1.

¹⁸ J. Darczeńska, *Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji*, OSW, Warszawa 2015, s. 15; zob. Владимир Горбулин, «Гибридная война» как ключевой инструмент российской геостратегии реванша (http://gazeta.zn.ua/internal/hibridnayavoina-kak-klyuchevoy-instrument-rossiyskoy-geostrategii-revansha-_.html).

„Kolorowe rewolucje” w Gruzji¹⁹ i na Ukrainie²⁰ były sygnałem ostrzegawczym dla Rosji. Powstała wewnętrzna debata na temat tego, co poszło nie tak, doprowadziła Moskwę do wniosku, że jest zobligowana zbudować własną *soft power*, częściowo przez bardziej atrakcyjne oferty, ale częściowo również przez rozwój mechanizmów służących promocji, wykorzystując do tego celu media, organizacje pozarządowe (NGO) oraz inne kluczowe podmioty – od lobby biznesu po partie polityczne. Co najważniejsze, towarzyszyła temu świadomość, że „sprzedaż” Rosji to za mało. Lukę atrakcyjności między Rosją a Zachodem trzeba było pokonać, poprawiając pozycję Moskwy – głównie przez promocję „rosyjskiego świata” (*Russkij Mir*), ale również przez dyskredytację UE i NATO. Uruchomienie na Ukrainie kanału informacyjnego Russia Today (RT) zaledwie rok po pomarańczowej rewolucji, było pierwszym namacalnym wynikiem wyciągnięcia przez FR wniosków²¹.

Pojęcie „rosyjski świat” definiuje nie tylko samą rosyjską diasporę, ale także ideologiczną koncepcję rosyjskiej kultury i jej misji na świecie. Czołowymi autorami tej koncepcji są Petr Shchedrovicki, Efim Ostrovski, Valery Tishkov, Witalij Skrinnik, Tatiana Poloskova i Natalia Narochnickaja. Pomysły Shchedrovickiego zostały sformułowane po raz pierwszy już w latach 90. XX wieku. W 2000 roku Shchedrovicki zidentyfikował język rosyjski jako jeden z kamieni węgielnych tej koncepcji. Czyniąc to, podążał za ideami osiemnastowiecznego niemieckiego filozofa Herdera o wzajemnej korelacji między procesami języka i myślenia. Podobnie jak Herder, Shchedrovicki uważa, że kulturę można zrozumieć i „nauczyć się” tylko za pośrednictwem jej rdzennego języka. Shchedrovicki założył, że ci, którzy mówią po rosyjsku w swoim codziennym życiu – również myślą po rosyjsku, a co za tym idzie – działają po rosyjsku²².

¹⁹ S. Smite, G. Tarkhan-Mouravi, *Miłość Gruzji do kwiatów: rewolucja „zwiędłych róż”*, Warszawa 2008, s. 45–68.

²⁰ J. Konieczna, *Pomarańczowa rewolucja na Ukrainie. Próba zrozumienia przyczyn*, OSW, Warszawa 2005, s. 1–31.

²¹ A. Kudors, *Russian World” – Russia’s Soft Power Approach to Compatriots*, red. A. Kudors, R. Orttung, *Russian Public Relations Activities and Soft Power*, Analytical Digest No. 81, ETH, Zürich 2010, s. 2, <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/26212/eth-2215-01.pdf> [dostęp: 12.05.2018].

²² A. Kudors, *Russian World” – Russia’s...*, op. cit., s. 3.

Komunikacja strategiczna Federacji Rosyjskiej w Serbii

W odniesieniu do Bałkanów Zachodnich²³ Federacja Rosyjska realizuje złożoną strategię komunikacyjną bazując na niebagatelnej infrastrukturze. W wyniku badań przeprowadzonych przez CEAS²⁴ stworzono wykaz 109 podmiotów promujących różne aspekty stosunków serbsko-rosyjskich; jest wśród nich 10 organizacji rosyjskich rodaków, 21 stowarzyszeń obywatelskich, 6 organizacji studenckich, 16 ruchów politycznych, 14 partii politycznych, 8 portali internetowych, 2 rosyjskie organizacje mające biura w Serbii, 16 prokremlowskich mediów, 6 rosyjskich źródeł medialnych, 3 rosyjskie fundacje oraz 5 instytucji kulturalnych i edukacyjnych, a także 2 portale internetowe o nieznanym pochodzeniu²⁵.

Obszar Bałkanów Zachodnich nie jest dla Moskwy regionem priorytetowym, szczególnie w porównaniu z fundamentalnie istotnym obszarem dawnego Związku Radzieckiego. Niemniej region ten jest dla Rosji ważny z uwagi na fakt rywalizacji z innymi globalnymi i regionalnymi aktorami (m.in. USA, UE, ChRL) oraz postrzegania tych obszarów jako kluczowego regionu z punktu widzenia kontroli szlaków dostaw surowców energetycznych do Europy i umocnienia dominującej roli Rosji w europejskim sektorze energetycznym²⁶.

²³ W odniesieniu do Bałkanów, UE stosuje się dwa terminy: Europa Południowo-Wschodnia oraz Bałkany Zachodnie. Pierwszy z nich oznacza państwa postkomunistyczne, które wkroczyły na ścieżkę przemian ustrojowych (cały region bałkański). Z kolei drugi precyzuje grupę państw objętych tym procesem i są to obecnie: Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, była Jugosłowiańska Republika Macedonii FYROM, Serbia oraz Kosowo (mianem Bałkanów Wschodnich określa się Bułgarię i Rumunię). Babić M., *Dylematy tożsamości jako źródła (nie)porozumienia. Bałkany i Unia Europejska*, [w:] *My i Oni. Problemy tożsamości w jednoczącej się Europie*, red. P. Borkowski, F. Gołembski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011, s. 96.

²⁴ Centrum Studiów Euroatlantyckich – CEAS jest niezależnym, ateistycznym, społecznie nastawionym, lewicowo-liberalnym think tankiem założonym w 2007 roku w Belgradzie. CEAS wydaje wysokiej jakości analizy z obszaru polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony Serbii. <https://www.ceas-serbia.org>.

²⁵ *Eyes Wide Shut Strengthening Of Russian Soft Power In Serbia: Goals, Instruments, And Effects*, CEAS, Belgrade 2016, s. 7.

²⁶ M. Szpala, *Rosja w Serbii – miękka siła i twarde interesy*, OSW, Warszawa 2014, s.1; *Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*, <http://www.mid.ru/bdomp/nsosdoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/869c9d2b87ad8014c32575d9002b1c38!OpenDocument> [dostęp: 12.05.2018].

W polityce wobec Bałkanów Rosja skupia się przede wszystkim na Serbii oraz serbskich mniejszościach w Bośni i Hercegowinie, Czarnogórze i Kosowie²⁷. Rosja wychodzi z założenia, że to od polityki Serbii, jako największego państwa regionu, które sąsiaduje z państwami z liczną mniejszością serbską, zależy stabilizacja Bałkanów Zachodnich. Społeczeństwo i elity w Serbii i w państwach ościennych są najbardziej w regionie podatne na rosyjskie wpływy, a w stosunku do samego Belgradu Moskwa dysponuje szeregiem środków nacisku – od uzależnienia energetycznego po poparcie stanowiska serbskiego odnośnie Kosowa w ONZ. W polityce Rosji Serbia zajmuje więc miejsce szczególne. Moskwa coraz intensywniej zabiegała o odzyskanie wpływów w regionie, które uległy erozji po upadku ZSRR. Dystans geograficzny, słabe powiązania handlowe oraz lata zaniedbywania tego kierunku polityki zagranicznej powodują, że Rosja wciąż dysponuje mniejszym instrumentarium oddziaływania na tym obszarze niż UE. Działania Rosji są jednak coraz skuteczniejsze, przy czym ważną rolę odgrywa w nich ugruntowanie przychylności Serbów, z wykorzystywaniem szerokiego wachlarza środków z zakresu *soft power*.

Głównymi metodami realizacji założeń rosyjskiej *soft power* w Serbii są:

- manipulacja historią i narzucanie narracji „tradycyjnie dobrych relacji rosyjsko-serbskich w całej historii”;
- wzmocnienie stosunków bilateralnych na najwyższym szczeblu;
- zacieśnianie współpracy między Serbską a Rosyjską Cerkwią Prawosławną;
- używanie propagandy i nadużywanie wolności mediów²⁸;
- tworzenie i wspieranie funkcjonowania struktur i osób, opowiadających się za intensyfikacją relacji Serbia – Federacja Rosyjska.
- narzucanie wizerunku Rosji jako „głównego partnera gospodarczego”²⁹.

Wspólną cechą większości pro-moskiewskich struktur i instrumentów rosyjskiej *soft power* w Serbii jest:

- nieprzejrzysta struktura organizacyjna;
- brak jasno określonych źródeł i sposobów ich finansowania;
- propagowanie niedemokratycznych osiągnięć;

²⁷ M. Szpala, *Rosja w Serbii – miękka...*, op. cit., s. 2.

²⁸ „*Propaganda musi być inteligentna, kompetentna i skuteczna*” – powiedział rosyjski minister obrony gen. Siergiej Szojgu pod koniec lutego, ogłaszając utworzenie oddziałów „operacji informacyjnych” w przemówieniu do izby niższej rosyjskiego parlamentu. <http://www.pap.pl/aktualnosci/news.816344.rosja-szojgu-o-istnieniu-oddzialu-zolnierzy-wojny-informacyjnej.html> [dostęp: 12.05.2018].

²⁹ *Eyes wide shut strengthening of Russian soft power in Serbia: goals, instruments, and effects*, CEAS, Belgrade 2016, s. 28–35.

- lekceważenie zasady rozdziału władzy, rządów prawa i ochrony praw człowieka;
- niewłaściwe przedstawianie pojęć wolności indywidualnych i zbiorowych;
- niewłaściwa interpretacja przepisów państwowych w zakresie praw mniejszości;
- inne formy naruszenia wobec obywateli Serbii³⁰.

Zastąpienie demokracji autokracją w obecnym rosyjskim modelu – to główny cel rosyjskiej *soft power* w Serbii i regionie. Inne cele – to zmniejszenie wsparcia dla integracji europejskiej i dyskredytacja samej koncepcji rozszerzenia. Implementację *modus operandi* instrumentów rosyjskiej *soft power* realizuje się w podobny sposób w UE, podważając funkcjonowanie wspólnoty i jej podstawowe zasady. Oprócz osłabienia UE i partnerstwa euroatlantyckiego, kolejnym celem rosyjskiej *soft power* w Europie jest pokazanie rosyjskiej opinii publicznej, że nowoczesny, demokratyczny system i inne elementy zachodniej kultury nie stanowią jedynego atrakcyjnego modelu zarządzania. Inne kraje w szerszym otoczeniu Rosji, przede wszystkim „bracia słowiańscy i prawosławni, którzy jeszcze nie stali się częścią odrębnej cywilizacji, która jest odpowiedzią na cywilizację Zachodu”, odnoszą się negatywnie do zachodnich modeli. Oficjalnie Moskwa uzasadnia, że przyciąganie zachodniej *soft power* w byłych krajach Układu Warszawskiego, lub wśród „braci słowian”, którzy rozpoczęli w latach 90. drogę integracji euroatlantyckiej, wynikało z braku konkurencji. W tamtym czasie nie było odpowiedniej alternatywy – silnej Rosji.

Oprócz dewaluacji demokratycznych procedur i odmowy poparcia dla integracji europejskiej, poszczególne priorytety rosyjskiej *soft power* w Serbii i regionie obejmują spowolnienie lub zatrzymanie procesu normalizacji stosunków między Belgradem i Prisztiną, a także pełną relatywizację i zawieszenie procesu sprawiedliwości okresu przejściowego. Kwestia rozszerzenia NATO na Bałkanach, a zwłaszcza kwestia stosunków między Serbią a NATO, jest zarówno celem, jak i środkiem rosyjskiej miękkiej siły w regionie. Za pomocą tzw. specpropagandy³¹ i prób

³⁰ *Eyes wide shut strengthening...*, op. cit., s. 56–64.

³¹ Rosyjska propaganda dąży do wpływania, dezorientowania i demoralizowania zamierzonej publiczności, często zawierając mieszaninę prawdziwych i fałszywych informacji, aby wydawać się prawdopodobną i dopasowaną do wcześniejszego światopoglądu zamierzanej publiczności. Rosyjska propaganda skierowana jest do szerokiego grona odbiorców, w tym do własnych obywateli, wybranych populacji innych krajów, krajowych i zagranicznych elit politycznych. Różnorodne techniki rozpowszechniania rosyjskiej propagandy obejmują prokremłowskie „newsy” oraz telewizję i stacje radiowe, takie jak Russia Today i Sputnik News, boty i trolle w mediach społecznościowych, optymalizacja wyszukiwarek i płatne dziennikarze w zachodnich i innych zagranicznych mediach.

dyskredytacji głównych graczy tej polityki rosyjska *soft power* dąży do tego, aby stosunki bilateralne między Serbią a NATO nie były oparte na racjonalnych podstawach, takich jak ocena zagrożeń bezpieczeństwa i wyzwań przed jakimi stoi Serbia, tj. opcje indywidualnych reakcji, które naprawdę działają jako sojusz polityczno-wojskowy ze strukturą dowodzenia, wyposażeniem, procedurami i standardami.

Blokowanie wpływu i wywieranie presji – to pojęcia odnoszące się do technologii działań informacyjnych, sterowania społecznego. Podstawowym ich instrumentem jest specpropaganda: współczesne rosyjskie działania informacyjne wyraźnie nawiązują do czasów „zimnej wojny”. Pozostają też w zgodzie z socjotechnicznymi zasadami skutecznej propagandy, takimi jak:

- masowego i długotrwałego działania (zastosowanie stereotypu propagandowego w odniesieniu do Ukrainy „pomarańczowej dżumy” i „banderowców” jest powtarzany nieustannie od 2003 roku);
- informacji pożądanej (Rosjanie i ludność rosyjskojęzyczna oczekują obrony ich praw, uwierzyli w zmanipulowaną informację o zakazie używania języka rosyjskiego);
- emocjonalnego pobudzenia (doprowadzenie odbiorców do takiego stanu, by działali bez większego namysłu, wręcz – irracjonalnie);
- zrozumiałości (przekaz jest uproszczony, podawany w czarno-białych barwach, pełen oceniających słów-kluczy, np. rusofob);
- rzekomej oczywistości (wywołanie skojarzenia propagandowej tezy z kreowanymi mitami politycznymi: rosyjska wiosna – patriotyzm, banderowcy – faszyzm, Majdan – chaos itp.)³².

W rosyjskich realiach kontroli państwa nad większością mediów tradycyjnych (telewizja, radio, gazety) techniki propagandowe nie napotykają większych przeszkód³³. Wiadomości, które się w nich pojawiają, są moderowane przez specjalistów od technologii politycznych, którzy decydują, jakie informacje są użyteczne dla osią-

³² J. Darczewska, *Anatomia rosyjskiej wojny informacyjnej. Operacja Krymska – studium przypadku*, OSW, Warszawa 2014, s. 25.

³³ Rosyjska gazeta państwowa *Rossijskaja Gazieta* sponsoruje dodatek do miesięcznika *R Magazin*, który jest dystrybuowany w całej Serbii przez popularny tygodnik *Nedel'nik*. Według *Financial Times*, Sputnik prowadzi bezpłatną działalność w Internecie oraz 20 stacjach radiowych w całej Serbii. Ponad 100 mediów i organizacji pozarządowych w Serbii można uznać za prorosyjskie. Reakcja Zachodu jest znikoma, jednakże w przestrzeni informacyjnej pojawiają się oznaki konkurencji. BBC ogłosiło plany ponownego pojawienia się w Serbii w 2018 r., siedem lat po zamknięciu usługi serbskiej. Usługa będzie finansowana w granicach 600 000 funtów rocznie i zatrudni 20 pracowników lokalnych.

gnięcia określonych celów, a jakie należy blokować jako szkodliwe. Inaczej wygląda sytuacja w internetowych mediach społecznościowych, których użytkownicy sami mogą wytwarzać informacje. Informacja niezależna pojawia się na blogach, forach dyskusyjnych, portalach Twitter, Facebook itp. Informują one w czasie rzeczywistym, a ponadto stały się wpływowymi mediami opiniotwórczymi, charakteryzując się bowiem rozgałęzioną interakcją między użytkownikami. Przy pomocy narzędzi informatycznych można też automatycznie replikować informację i propagandowe memy na dowolne posty i adresy.

Komunikację strategiczną Rosji podtrzymuje rosnąca sieć organizacji, od agencji rządowych po finansowane przez rząd organizacje pozarządowe, stowarzyszenia obywatelskie, grupy studenckie, ruchy polityczne lub partie, a także związki z kościołem prawosławnym.

Współpraca wojskowa

Federacja Rosyjska stanowi jeden z czterech filarów, na których opiera się polityka zagraniczna Serbii. W założeniu ma ona bowiem zachowywać równowagę w stosunkach z UE, NATO, Rosją, Chinami oraz USA³⁴. Zacieśnienie relacji z Rosją nastąpiło bezpośrednio po ogłoszeniu 17 lutego 2008 roku niepodległości przez Kosowo³⁵. Rosja jednoznacznie zademonstrowała wsparcie dla dyplomatycznych wysiłków Serbii, zmierzających do nieuznania niepodległości Kosowa przez międzynarodowe instytucje i organizacje, w tym w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych. Rosyjskie stanowisko było bardzo istotne również w przypadku przyjęcia przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Rezolucji A/63/L.2 w sprawie zwrócenia się o opinię doradczą w kwestii zgodności z prawem międzynarodowym jednostronnej deklaracji niepodległości Kosowa do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości³⁶. Wsparcie Serbii przez FR było bodźcem zintensyfikowania kontaktów bilateralnych na linii Belgrad – Moskwa. Podczas częstych wizyt

³⁴ *From Four Pillars of Foreign Policy to European Integration: Is There a Will for Strategically Orienting Serbia's Foreign Policy?*, red. Ž.N. Petrović, International and Security Affairs Centre, Beograd 2013, s. 16, http://www.isacfund.org/download/From_four_pillars_of_foreign_policy_to_european_integration.pdf [dostęp: 12.05.2018].

³⁵ Ž.N. Petrović, *Russia–Serbia Relations: Three years' result*, [w:] *Russia–Serbia Relations at the beginning of XXI Century*, red. N. Petrović, Beograd 2010, s. 6, <http://www.isacfund.org/download/Russia-Serbia-Relations-at-the-beginning-of-XXI-Century.pdf> [dostęp: 12.05.2018].

³⁶ Ibidem.

serbskich polityków w Moskwie oraz rosyjskich w Belgradzie, padały deklaracje dotyczące „strategicznego partnerstwa”³⁷.

Współpraca Serbii z Federacją Rosyjską w obszarze militarnym do połowy 2012 roku ograniczała się do sporadycznych wizyt protokolarnych oraz udziału w targach militarnych. W ostatnich czterech latach zauważalna jest intensyfikacja w przedmiotowym obszarze. Przykładem powyższego są prowadzone cyklicznie ćwiczenia wojskowe pk. SREM³⁸, Słowiańskie Braterstwo³⁹ (*Slavic Brotherhood*), BARS⁴⁰ (*Brotherhood of Aviators of Russia and Serbia*) oraz udział przedstawicieli Sił Zbrojnych Serbii w Międzynarodowych Zawodach Wojskowych w FR⁴¹. Dodatkowym aspektem współpracy wojskowej jest wymiana doświadczeń między wojskowymi ośrodkami szkoleniowymi. Serbia wyrażała chęć pogłębienia współpracy z Rosją przy modernizacji i rozbudowie swojego potencjału wojskowego. Jednak, jak wskazują dotychczasowe relacje, Rosja raczej wykorzystuje ten kraj w działaniach propagandowych, by umocnić swoją pozycję znaczącego gracza w regionie, niż jest zdecydowana dostarczać uzbrojenie do Serbii na preferencyjnych warunkach⁴² (donacje sprzętu wojskowego)⁴³. W grudniu 2016 roku Aleksandar Vučić⁴⁴ ogłosił, że Rosja ma przekazać Serbii sześć używanych samolotów MiG-29, dodając, że rosyjska darowizna obejmowałaby również 30 czołgów T-72 i 30 samochodów opancerzonych BRDM-2. W ocenie serbskiego analityka wojskowego, Aleksandara

³⁷ Ibidem.

³⁸ *Serbia Plans Joint Exercise with Russia in 2016*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-special-forces-conducts-joint-exercises-with-russia-01-22-2016> [dostęp: 12.05.2018].

³⁹ *Serbia Goes Ahead With Military Drill With Russia*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-launches-military-drill-with-russia-09-02-2015> [dostęp: 12.05.2018].

⁴⁰ *BARS 2016 Russian – Serbian flight tactic exercise started in Serbia*, http://eng.mil.ru/en/index/konf_evrodefe_nce/news/more.htm?id=12098776@egNews [dostęp: 12.05.2018].

⁴¹ *International Army Games 2016: Russia, Kazakhstan Host Olympic-Style Military Drills With Over 3,000 Troops From 20 Countries*, <http://www.ibtimes.com/international-army-games-2016-russia-kazakhstan-host-olympic-style-military-drills-2396394> [dostęp: 12.05.2018].

⁴² M. Szpala, *Serbia kandydat do UE*, Warszawa 2016, s. 4.

⁴³ *'Gifts' to Serbia's Military Come at a Cost*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/gifts-to-serbia-s-military-come-at-a-cost-02-15-2017> [dostęp: 12.05.2018].

⁴⁴ Aleksandar Vučić – serbski polityk i prawnik. Parlamentarzysta, minister i wicepremier, przewodniczący Serbskiej Partii Postępowej. Od 27 kwietnia 2014 do 31 maja 2017 premier Serbii, od 31 maja 2017 prezydent Serbii. *Cabinet revealed; Assembly to elect it by end of week*, https://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=08&dd=08&nav_id=98841 [dostęp: 12.05.2018].

Radica, umowa z Rosją jest niekorzystna dla Serbii. *Nie możemy tego nazwać darrowizną, ponieważ jest to standardowa komercyjna sztuczka, w której coś oddajesz, ale bierzesz pieniądze na dodatkowe inwestycje, które są wymagane*⁴⁵.

W 2013 roku Serbia podpisała z Rosją umowę o współpracy wojskowej i została jako jedyne państwo z poza obszaru Wspólnoty Niepodległych Państw obserwatorem w Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ)⁴⁶. Współpraca w ramach OUBZ zakłada ochronę integracji terytorialnej państw członkowskich, zwalczanie terroryzmu międzynarodowego, walkę z przemytem narkotyków oraz nielegalną imigracją. Nowością we współpracy była przeprowadzona 20 października 2016 roku operacja pomocy humanitarnej dla Syrii. Serbia wsparta przez lotnictwo rosyjskie dostarczyła pomoc humanitarną w rejon konfliktu. W ocenie serbskiego ministra pracy Aleksandara Vulina pomoc była skierowana dla potrzebujących w Aleppo bez znaczenia czy wspierają, czy nie reżim Bashara al-Asada⁴⁷. Kolejnym aspektem kooperacji Serbii z FR były prowadzone dwukrotnie w 2017 roku szkolenia dla serbskich nastolatków w rosyjskim „wojskowym patriotycznym” obozie kierowanym przez rosyjskich weteranów wojennych. Celem szkolenia było poznanie rosyjskiej „duchowej i narodowej historii i kultury”, a także szkolenie w zakresie użycia broni⁴⁸.

SZ Serbii prowadzą współpracę na płaszczyźnie wojskowej z ponad 60 krajami. W roku 2016 Serbia uczestniczyła w 24 międzynarodowych ćwiczeniach wojskowych, w tym dwukrotnie z wojskami Federacji Rosyjskiej. W ocenie serbskiego analityka Boško Jakšicia jest zauważalny niewielki progres w tym obszarze. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę prawosławną część Bałkanów, ekspansja wpływów Federacji Rosyjskiej gwałtownie wzrasta, co jest nowością od początku kryzysu na Ukrainie⁴⁹.

⁴⁵ S. Milekic, *Balkan Countries Splash Cash on Fighter Jets*, BRIN 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/balkan-countries-splash-cash-on-fighter-jets-04-27-2018> [dostęp: 12.05.2018].

⁴⁶ M. Sadłowski, *Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. Prawno-instytucjonalne aspekty funkcjonowania*, Toruń 2017, s. 22; Serbia “to intensify cooperation” with ODKB, <http://www.balkan.eu.com/serbia-to-intensify-cooperation-odkb/> [dostęp: 12.05.2018].

⁴⁷ *Serbia Says Politics Not Involved In Syria Aid*, <https://www.rferl.org/a/serbia-syria-aid-russia-eu-sanctions/28067414.html> [dostęp: 12.05.2018].

⁴⁸ *Russian Youth Camp Teaches Serbs ‘Military Patriotism*, Obóz odbył się w dniach 15–22.09.2017 r. w Pawłowskim Posadzie, około 70 kilometrów na wschód od Moskwy, <http://www.balkaninsight.com/en/gallery/russian-youth-camp-teaches-serbs-military-patriotism--09-26-2017> [dostęp: 12.05.2018].

⁴⁹ *Russia, Serbia Launch Military Drill Amid Spy Claims*, http://www.balkaninsight.com/en/article/russia-serbia-to-launch-military-drills-amid-espionage-claims-11012016?utm_source=

Mając na uwadze trwający proces akcesyjny Serbii do UE, wszelkie inicjatywy o charakterze wojskowym podejmowane przez ten kraj z FR spotykają się z negatywnym komentarzem Brukseli. W ocenie Jeleny Milić, dyrektor CEAS, Serbia powinna dostosować swoją politykę zagraniczną do standardów UE. Uczestnictwo w ćwiczeniach wojskowych z Rosją z pewnością nie jest sposobem, aby to zrobić. Według J. Milić, w czasie gdy jest realizowany scenariusz ukraiński i gdy na Rosję są nakładane sankcje – to bardzo zła decyzja dla Serbii i policzek dla UE.

W odpowiedzi na szeroką krytykę postępowań rządu w Belgradzie minister obrony Serbii Bratislav Gasić, oświadczył, że kierowany przez niego resort stara się prowadzić zrównoważoną politykę współpracy w wymiarze wojskowym i międzynarodowym. Zaznaczył, że w roku 2016 SZ Serbii zrealizowały zamierzenia zarówno z FR, jak i partnerami z Zachodu, w tym 127 przedsięwzięcia, które wynikały z planu współpracy bilateralnej z USA⁵⁰, między innymi ćwiczenia pk. *Saber Junction*, *Platinum Wolf*, *Platinum Eagle*, *Platinum Lion*, *Combined Resolve VII*⁵¹.

Podsumowanie

Asymetryczny arsenał stosowany przez rosyjski establishment w Serbii jest wielopłaszczyznowy i bardzo skuteczny w utrzymywaniu publicznego wsparcia dla silnego związku z Moskwą. W ostatnich latach rosną wpływy FR w Republice Serbii przez więzi kulturowe, religijne, propagandę, energię i ekspansję w obszarze militarnym. Starannie przygotowana i pielęgnowana narracja znalazła podatny grunt w czasie prowadzonych rosyjskich kampanii dezinformacyjnych w Serbii.

Strategia Rosji na Bałkanach jest częścią szerszego podejścia Kremla do polityki zagranicznej, która jest zorientowana na wyszukiwaniu „słabych ogniw” w zachodniej jedności, wykorzystując je do podważania, dzielenia i kwestionowania modelu zachodniego. Na Bałkanach podejście to koncentruje się na dwóch kluczowych celach. Pierwszym jest podważenie wszystkich sponsorowanych przez Zachód

rece=Balkan+Insight+Newsletters&utm_campaign=66d7881b01BI_DAILY&utm_medium=email&utm_term=0_4027db42dc-66d7881b01-319688369#sthash.XHbTj01b.dpuf [dostęp: 12.05.2018].

⁵⁰ *Serbia Goes Ahead With Military Drill With Russia*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-launches-military-drill-with-russia-09-02-2015> [dostęp: 12.05.2018].

⁵¹ *Serbian Army Trains More With NATO Than Russia*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-s-nato-army-cooperation-beats-russia-significantly-08-30-2016> [dostęp: 12.05.2018]; <http://cibal.eu/digital-library/8-security/5792-serbian-army-trains-more-with-nato-than-russia> [dostęp: 12.05.2018].

osiągnąć w regionie: obecnych granic, porozumienia z Dayton i niepodległości Kosowa. Drugi jest zaś powstrzymanie jakiegokolwiek przyszłego rozszerzenia NATO w regionie.

Pod względem działań informacyjnych Rosja dąży do osiągnięcia swoich celów za pomocą „miękkich” instrumentów: narracji wykorzystujących regionalne stereotypy, napięcia etniczne i nierozwiązane spory konfliktów. Dotychczasowe podejście Rosji koncentrowało się na etnicznej serbskiej (lub słowiańskiej) widowni na Bałkanach. Dominującą tu narracją było ukazanie Rosji jako „większego brata” Serbii, sprzymierzeńca etnicznego, kulturalnego i religijnego, na którego zawsze mógł liczyć Belgrad, z naciskiem na serbskich nacjonalistów i mit Wielkiej Serbii.

Nowością jest wykorzystanie przez rosyjskie media, w kontekście zawirowań w Macedonii, narracji o Wielkiej Albanii i groźbie zjednoczenia Albańczyków zamieszkujących Albanie, Kosowo, Macedonię, Czarnogórę i południową Serbię w jednym kraju. Przypisuje to długotrwały lęk przed społecznościami słowiańskimi żyjącymi w południowej Europie, które można odnaleźć już w 1913 roku i traktacie londyńskim, kiedy ustanowiono granice dzisiejszej Albanii, pozostawiając dużą liczbę etnicznych Albańczyków poza granicami kraju.

Paradoksalnie narracja ta przyciąga również bardziej radykalne elementy społeczeństwa albańskiego, co mogą tłumaczyć informacje z końca 2016 roku, że Sputnik planuje otwarcie usługi albańskojęzycznej. Wszystko to pokazuje, że dla Rosji priorytetem w regionie Bałkanów nie są strategiczne i długoterminowe sojusze, ale elastyczność, niestabilność oraz podsycanie napięć i podziałów, co ostatecznie podkopuje współpracę regionalną promowaną przez Zachód.

Bibliografia

1. Babić M., *Dylematy tożsamości jako źródła (nie)porozumienia. Bałkany i Unia Europejska*, [w:] *My i Oni. Problemy tożsamości w jednoczącej się Europie*, red. P. Borkowski, F. Gołembski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011.
2. Bentzen N., *NATO strategic communications in an evolving battle of narratives*, EPRS, Bruksela 2016.
3. Darczewska J., *Wojna informacyjna Rosji z Zachodem. Nowe wyzwanie?*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, wydanie specjalne.
4. Darczewska J., *Anatomia rosyjskiej wojny informacyjnej. Operacja Krymska – studium przypadku*, OSW, Warszawa 2014.
5. Darczewska J., *Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji*, OSW, Warszawa 2015.

6. *Eyes Wide Shut Strengthening Of Russian Soft Power In Serbia: Goals, Instruments, And Effects*, CEAS, Belgrad 2016.
7. Goldman J., Maret S., *Intelligence and Information Policy for National Security: Key Terms and...*, Lanham 2016.
8. Konieczna J., *Pomarańczowa rewolucja na Ukrainie. Próba zrozumienia przyczyn*, OSW, Warszawa 2005.
9. Missiroli A., Gaub F., Popescu N., Wilkins J.J., *Strategic communications: East and South*, Foundation Robert Schuman, European issues Policy Paper Nr 41520/2016.
10. Nye J.S. jr, *Soft power: the origins and political progress of a concept*, Palgrave Communications 3, Article number: 17008 (2017).
11. Nye J.S. jr., *Soft power: Jak osiągnąć sukces w polityce światowej?*, Warszawa 2007.
12. Paul Ch., *Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates: Origins, Concepts, and Current Debates*, Santa Barbara 2011.
13. Sadłowski M., *Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. Prawno-instytucjonalne aspekty funkcjonowania*, Toruń 2017.
14. Smite S., Tarkhan-Mouravi G., *Miłość Gruzji do kwiatów: rewolucja „zwiądłych róż”*, Warszawa 2008.
15. Szpala M., *Rosja w Serbii – miękka siła i twarde interesy*, OSW, Warszawa 2014.
16. Szpala M., *Serbia kandydat do UE*, Warszawa 2016.
17. Tatham S., *Strategic Communications: A Primer*, ARAG Special Series 8/28, Defence Academy of the United Kingdom 2008.

Akty prawne

1. *Allied Joint Doctrine For Psychological Operations*, AJP-3.10.1(A), 2007.
2. *Allied Joint Doctrine For Information Operation*, AJP-3.10, 2009.
3. DIA Report 2017, *Russia military power, building a military to support great power aspiration*.
4. Указ Президента Российской Федерации от 5.12.2016 № 646 „Об утверждении Доктрины информационной безопасности Российской Федерации.
5. PO (2009) 0141 NATO Strategic Communications Policy. NATO International Staff, 29 September 2009.
6. US Department of Defense, Report on Strategic Communication, December 2009 (Washington, DC: Department of Defense, December 2009).
7. US Department of Defense, *Strategic Communication: Joint Integrating Concept* (Washington, DC: Department of Defense, 7 October 2009).

Strony internetowe

1. *BARS 2016 Russian – Serbian flight tactic exercise started in Serbia*, http://eng.mil.ru/en/index/konf_evrodefence/news/more.htm?id=12098776@egNews.
2. Kudors A., *„Russian World” – Russia’s Soft Power Approach to Compatriots*, red. Kudors A., Orttung R., *Russian Public Relations Activities and Soft Power*, No. 81 Analytical Digest 16 June 2010 Policy, ETH Zürich 2010.

3. *From Four Pillars of Foreign Policy to European Integration: Is There a Will for Strategically Orienting Serbia's Foreign Policy?*, red. Ž.N. Petrović, International and Security Affairs Centre, Beograd 2013.
4. 'Gifts' to Serbia's Military Come at a Cost, <http://www.balkaninsight.com/en/article/gifts-to-serbia-s-military-come-at-a-cost-02-15-2017>.
5. *International Army Games 2016: Russia, Kazakhstan Host Olympic-Style Military Drills With Over 3,000 Troops From 20 Countries*, <http://www.ibtimes.com/international-army-games-2016-russia-kazakhstan-host-olympic-style-military-drills-2396394>.
6. Milekic S., *Balkan Countries Splash Cash on Fighter Jets*, BRIN 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/balkan-countries-splash-cash-on-fighter-jets-04-27-2018>.
7. Petrović Ž.N., *Russia–Serbia Relations: Three years' result*, [w:] *Russia-Serbia Relations at the beginning of XXI Century*, red. Ž. N. Petrović, Beograd 2010.
8. Pacak P., *Soft power jako środek realizacji celów polityki zagranicznej państwa w systemie postwestfalskim*, <http://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analizy-stosunkow-miedzynarodowych/Pacak.pdf>.
9. *Russian Youth Camp Teaches Serbs 'Military Patriotism'*, <http://www.balkaninsight.com/en/gallery/russian-youth-camp-teaches-serbs-military-patriotism--09-26-2017>.
10. *Russia, Serbia Launch Military Drill Amid Spy Claims*, http://www.balkaninsight.com/en/article/russia-serbia-to-launch-military-drills-amid-espionage-claims11012016?utm_source=Balkan+Insight+Newsletters&utm_campaign=66d7881b01B1DAILY&utm_medium=email&utm_term=0_4027db42dc-66d7881b01-319688369#sthash.XHbTj01b.dpuf.
11. *Serbia "to intensify cooperation" with ODKB*, <http://www.balkaneu.com/serbia-to-intensify-cooperation-odkb/>.
12. *Serbia Goes Ahead With Military Drill With Russia*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-launches-military-drill-with-russia-09-02-2015>.
13. *Serbia Plans Joint Exercise with Russia in 2016*, <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-special-forces-conducts-joint-exercises-with-russia-01-22-2016>.
14. *Serbia Says Politics Not Involved In Syria Aid*, <https://www.rferl.org/a/serbia-syria-aid-russia-eu-sanctions/28067414.html>.
15. „Trwa wojna o umysły i masową świadomość ludzi”. Rosja przyznaje: mamy od tego specjalne wojsko”, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/trwa-wojna-o-umysly-rosja-ma-specjalne-wojsko,717767.html>.
16. <http://www.balkaninsight.com>
17. <http://www.balkaneu.com>
18. <https://www.b92.net>
19. <http://cibal.eu>
20. <http://eng.mil.ru>
21. <http://www.dia.mil>
22. <http://ptsm.edu.pl>
23. <http://www.isacfund.org/>

24. <http://www.osw.pl>
25. <http://www.pap.pl/>
26. <https://www.publication.pravo.gov.ru>
27. <https://www.research-collection.ethz.ch>
28. <https://www.rferl.org>
29. <http://www.russymir.ru>
30. <https://www.tvn24.pl>

STRATEGIC COMMUNICATION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE MILITARY AREA OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Keywords: *strategic communication, soft power, Russian Federation, Serbia, EU, NATO*

SUMMARY

The aim of the article is to present the method of implementing the regulations of the „Information Security Doctrine of the Russian Federation” – the strategic document in the context of the foreign, historical and military policy of the Russian Federation, including propaganda directed at both the Russian and international society.

The article will present, among others algorithms for the implementation of the ideology of the Russian world (Russkij mir) aimed at shaping the Russian Federations course of activities in the military area in the Republic of Serbia.